

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA NISHATI NA MADINI

**TAARIFA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA YA NISHATI
(FUNGU 58) KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022 PAMOJA NA MAONI YA
KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA
WA FEDHA 2022/2023**

*[Inatolewa Chini ya Kanuni ya 118(9) ya Kanuni za Kudumu za
Bunge, Toleo la Juni 2020]*

DODOMA

JUNI, 2022

YALIYOMO

YALIYOMO	i
VIELELEZO	ii
VIFUPISHO VYA MANENO	iii
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Msingi na Muundo wa uchambuzi wa Bajeti	2
SEHEMU YA PILI	3
2.0 UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022, UZINGATIAJI WA MAONI NA USHAURI WA KAMATI PAMOJA NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	3
2.1 Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo	3
2.2 Matokeo ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo	4
2.3 Tathmini ya Miradi	10
2.4 Maoni ya Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022	12
2.5 Uchambuzi wa Utekelezaji wa Vipaumbele vya Wizara kwa Mwaka 2021/2022	14
2.6 Uchambuzi wa Hali ya Ukusanyaji wa Maduhuli kufikia Februari 2022	14
2.7 Uchambuzi wa Hali ya upatikanaji wa Fedha kufikia Februari 2022	15
2.8 Uchambuzi wa Utekelezaji wa Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati	18
2.9 Uchambuzi wa Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Wizara ya kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023	18
2.9.1 Uchambuzi wa Malengo ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023	18
2.9.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023	20
2.9.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Mwaka 2022/2023	21
2.10 Hali ya Umeme	25
2.11 Hali ya Mafuta	28
SEHEMU YA TATU	31
3.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	31
3.1 Wakala wa Umeme Vijijini – REA	31
3.2 Shirika la Ugavi la Umeme - TANESCO	32
3.3 Mradi wa Bwawa la Kufua Umeme la Julius Nyerere	33
3.4 Shirika la Maendeleo la Petroli (TPDC)	33
3.5 Wakala wa Uagizaji wa Mafuta kwa Pamoja (PBPA)	35
3.6 Mamlaka ya Udhibiti wa Mkondo wa Juu wa Petroli - PURA	36
3.7 Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (EWURA)	37
3.8 Kampuni ya Uendelezaji Jotoardhi Tanzania - TGDC	37
SEHEMU YA NNE	39
4.0 HITIMISHO	39

VIELELEZO

Kielelezo Na. 1: Upatikanaji wa Fedha za Miradi Mitatu iliyotembelewa.....	11
Kielelezo Na. 2: Ukusanyaji wa Maduhuli kufikia Februari 2022.....	15
Kielelezo Na. 3: Upatikanaji wa Fedha Matumizi ya Kawaida	16
Kielelezo Na. 4 Upatikanaji wa Fedha za Maendeleo kufikia Februari 2022:.....	17
Kielelezo Na. 5: Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli 2022/2023.....	20
Kielelezo Na. 6: Mchanganuo wa Bajeti kwa Mwaka 2022/2023.....	21
Kielelezo Na. 7: Ulinganisho wa Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2021/2022 na 2022/2023	23
Kielelezo Na. 8: Ulinganisho wa Bajeti (Fungu 58) dhidi ya Bajeti ya Taifa	24
Kielelezo Na. 9: Hali ya Upatikanaji wa Umeme.....	27
Kielelezo Na. 10: Kiasi cha Mafuta kilichoagizwa Julai 2021 hadi Februari 2022.....	29

VIFUPISHO VYA MANENO

CCM	Chama cha Mapinduzi
EWURA	Energy and Water Utilities Regulatory Authority
FYDPIII	Third National Five Years Development Plan
JNHPP	Julius Nyerere Hydropower Project
LNG	Liquified Natural Gas
LPG	Liquefied Petroleum Gas
OC	Other Charges
PBPA	Petroleum Bulk Procurement Agency
PE	Personal Emoulment
PURA	Petroleum Upstream Regulatory Authority
REA	Rural Energy Agency
SDG's	Sustainable Development Goals
TANESCO	Tanzania Electric Supply Company Limited
TBS	Tanzania Bureau of Standards
TGDC	Tanzania Geothermal Development Company Limited
TIPPER	Tanzania International Petroleum Reserves Limited
TPDC	Tanzania Petroleum Development Corporation

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Nishati (Fungu 58) kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022 pamoja na Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 123 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu kuu zifuatazo:-

- a) Sehemu ya Kwanza ni Utangulizi na inaeleza kuhusu Msingi na Muundo wa Taarifa;
- b) Sehemu ya Pili inaeleza kuhusu uchambuzi wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022 na uzingatiaji wa Maoni na Ushauri wa Kamati pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023;
- c) Sehemu ya Tatu inaeleza kuhusu Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati; na
- d) Sehemu ya Nne ni Hitimisho la Taarifa.

1.1 Msingi na Muundo wa uchambuzi wa Bajeti

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Fasili ya 6(9) (a) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2022,¹ Kamati ya Nishati na Madini ina wajibu wa kusimamia majukumu yanayotekelezwa na Wizara ya Nishati. Aidha, kwa mujibu wa fasili ya 7(1)(a) ya nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020, Kamati ya Nishati na Madini kama zilivyo Kamati nyingine za Kisekta inawajibu wa kushughulikia bajeti ya Wizara inazosisimamia ikiwemo bajeti ya Wizara ya Nishati (Fungu 58) .

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 117 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Juni 2020, Kamati ya Nishati na Madini ina wajibu wa kuchambua Taarifa za utekelezaji wa Bajeti za Wizara inazosisimamia ikiwemo Wizara ya Nishati ambapo Kamati ilichambua bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha ulioisha wa 2021/2022 na kufanya ulinganisho kuhusu makadirio ya Mapato na Matumizi ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha unaofuata wa 2022/2023.

¹ Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022, UZINGATIAJI WA MAONI NA USHAURI WA KAMATI PAMOJA NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

2.1 Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Juni 2020, Kamati ilifanya ziara za ukaguzi wa baadhi ya Miradi ya Maendeleo inayotekelezwa na Wizara ya Nishati. Ziara hii ilifanyika katika Mkoa wa Dar Es Salaam na Pwani, ambapo jumla ya miradi mitatu (3) ilikaguliwa. Lengo la ukaguzi kwa mujibu wa Kanuni lilikuwa ni kuona hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa miradi hiyo pamoja na kubaini mafanikio na changamoto zilizojitokeza ili kuweza kuishauri Serikali ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, Miradi iliyokaguliwa na Kamati ni kama ifuatavyo;

- a) Mradi wa upanuzi wa kituo cha kuzalisha umeme cha Kinyerezi I - *Kinyerezi I Extension* MW 185 (Namba ya Mradi 3164);
- b) Miradi ya REA 3 Mzunguko wa II Mkoa wa Pwani, Wilaya ya Mkuranga (Namba ya Mradi 3113); na
- c) Mradi wa Kufua Umeme wa Julius Nyerere (*Julius Nyerere Hydro Power Project* 2,115 MW (Namba ya Mradi 3272)

2.2 Matokeo ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo

a) Mradi wa upanuzi wa Kituo cha kuzalisha umeme cha Kinyerezi I - *Kinyerezi I Extension MW 185*) (Namba ya Mradi 3164)

Mheshimiwa Spika, Mnamo tarehe 14 Machi 2022, Kamati ilitembelea Mradi wa Upanuzi wa Kituo cha kuzalisha umeme cha Kinyerezi I (*Kinyerezi I Extension*) wa kuzalisha MW185. Mradi huu unahusisha usimikaji wa mitambo minne (4) ya kuzalisha umeme kwa kutumia Gesi (*gas turbines*) iliyotengenezwa na Kampuni ya *General Electric* (GE) kutoka nchini Marekani, vipoza hewa (*chillers*) sita (6) pamoja na viambata vyake; na tayari vifaa vyote vimeshafika eneo la mradi.

Mheshimiwa Spika, Mradi ulianza kutekelezwa rasmi Novemba 2016 na Mkandarasi *Jacobsen Elektro AS* kutoka Norway kwa gharama ya **Dola za Marekani Milioni 188** sawa na **Shilingi Bilioni 435.48** ambazo ni fedha za ndani. Hata hivyo, kufikia Mei 2018 Mkandarasi *Jacobsen Elektro AS* alifilisika na hivyo kushindwa kuendelea na utekelezaji wa mradi. Kwa wakati huo, mradi ukiwa umefikia **asilimia 84**. Kufuatia hali hivyo mnamo, Tarehe 29 Novemba 2021 TANESCO iliingia Mkataba na Mkandarasi mpya *CSI Energy Group Tanzania Limited* ili kumalizia kazi zilizobaki kwa gharama ya **Dola za Marekani Milioni 52**. Kazi za kumalizia ufungaji wa mitambo ulianza rasmi tarehe 5 Januari 2022 na unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2022 na njia ya kusafirisha umeme kutoka Kinyerezi mpaka Gongo la mboto Novemba 2022².

² Taarifa ya TANESCO kuhusu Utekelezaji wa Mradi wa kufua umeme wa Kinyerezi I- Extension hadi kufikia tarehe 14 machi, 2022

Mheshimiwa Spika, wakati Kamati inatembelea mradi huu, utekelezaji wake ulikuwa umefikia **asilimia 86** na tayari **Dola za Marekani Milioni 133** zimeshalipwa. Inatarajiwa kufikia mwezi Agosti 2022, mitambo yote minne ya kuzalisha umeme tayari itakuwa imewashwa.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2021/2022 mradi huu uliidhinishiwa na Bunge jumla ya **Shilingi 88,580,000,000.00**. Hadi kufikia mwezi Machi, 2022 hakuna fedha iliyokuwa imetolewa na hivyo kuathiri utekelezaji wa mradi huu kwa wakati. **Kamati inasisitiza kuwa ni muhimu mradi huu ukamilike kwa wakati ifikapo Agosti 2022 hii itasaidia kuongeza umeme kwenye Gridi ya Taifa; hasa ikizingatiwa kuwa kwa mujibu wa taarifa za Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania, kuna viashiria wa kuwepo kwa upungufu wa mvua unaotokana na athari za mabadiliko ya tabia nchi hali ambayo inaweza kuleta upungufu wa maji kwenye mabwawa ya kuzalishia umeme.**

b) Miradi ya REA Awamu ya 3 Mzunguko wa II Mkoa wa Pwani, Wilaya ya Mkuranga (Namba ya Mradi 3113)

Mheshimiwa Spika, tarehe 15 Machi 2022 Kamati ilitembelea Miradi ya REA awamu ya 3 Mzunguko wa II katika Mkoa wa Pwani, Wilaya ya Mkuranga. Mradi unahusisha kusambaza umeme katika vijiji 43; ujenzi wa njia za umeme wa msongo wa kati zenye urefu wa kilomita 179; ujenzi wa njia za umeme wa msongo mdogo zenye urefu wa kilomita 43; ufungwaji wa mashine umba 43 pamoja na uunganishaji wa jumla ya wateja wa awali 924. Mradi huu unatekelezwa na mkandarasi *China Railway Construction Electrification Bureau Group* (CRCEBG) na unatarajiwa kukamilika mwezi Disemba 2022.

Mheshimiwa Spika, Kwa ujumla miradi ya REA nchi nzima iliidhinishiwa na Bunge Jumla ya **Shilingi 363,108,000,000.00**. Kufikia Machi 2022 **Shilingi 214,555,996,055.57** sawa na **asilimia 59** zilikuwa zimepokelewa. Aidha, kwa mradi huu wa Wilaya ya Mkuranga unaogharimu **Shilingi 8,181,637,998.34** (pamoja na ongezeko la VAT) Kamati ilifahamishwa kuwa, tayari kiasi cha **Shilingi 1,636,327,599.67** sawa na **asilimia 20** kimekwishalipwa kwa mkandarasi³.

Mheshimiwa Spika, wakati Kamati inatembelea mradi mkandarasi alikuwa ametekeleza kazi zifuatazo:-

- i) Amesimamisha nguzo za njia ya msongo wa kati urefu wa kilomita 40 kati ya 179;
- ii) Amesimamisha nguzo za njia ya msongo wa chini urefu wa kilomita 10 kati ya 43;
- iii) Amejenga mtandao wa umeme wa njia wa msongo wa kati wenye urefu wa kilomita 10.5 kati ya 179 alizopewa kwenye mkataba;
- iv) Amefunga mashine umba 7 kati ya 43, kilomita 8 kati ya 43 za njia za msongo mdogo alizopewa kwenye mkataba; uunganishwaji wa wateja wa awali 10 kati ya 924 aliopewa kwenye mkataba sawa na asilimia 1; na
- v) Amekamilisha ujenzi wa miundombinu ya kusambaza umeme katika vijiji saba (7) katika wilaya ya Mkuranga

³ Taarifa ya REA kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya usambaji wa umeme katika maeneo ya pembezoni mwa miji, ujazilizi, awamu ya tatu mzunguko wa kwanza na awamu ya tatu mzunguko wa pili Mkoa wa Pwani kwa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini

ambavyo ni Mponga, Mikere, Mingombe, Mamdimpera, Mamdikongo, Makumbea na Misasa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea Vijiji viwili vya Mingombe na Mikere na kujionea hatua iliyofikiwa ikiwa ni pamoja na baadhi ya nyumba kuunganishiwa umeme. **Kamati inaipongeza Serikali kwa utekelezaji mzuri wa miradi hii ambayo ni chachu ya Maendeleo.** Hata hivyo Kamati imebaini changamoto zifuatazo:-

- i) Mwamko mdogo wa wananchi kuunganishiwa umeme licha ya umeme kusogezwa karibu;
- ii) Gharama kubwa za Wakandarasi waliosajiliwa kufunga/kutandaza mfumo wa nyaya za umeme majumbani (*wiring*) na ukaguzi ambazo zimekuwa zikiwafanya wananchi wengi kushindwa kumudu; na
- iii) Baadhi ya sehemu za huduma za jamii kutounganishiwa umeme mfano ni Shule ya Msingi Mikere.

c) Mradi wa kuzalisha umeme wa Maji wa Julius Nyerere (Julius Nyerere Hydro Power Project –JNHPP MW 2115)

Mheshimiwa Spika, Mradi wa kuzalisha Umeme wa Maji wa Julius Nyerere (*Julius Nyerere Hydro Power Project –JNHPP*) unatekelezwa na Serikali kupitia TANESCO na unategemewa kuzalisha umeme kiasi cha **MW 2,115** kwa kutumia maporomoko ya maji ya Mto Rufiji. Jumla ya gharama za utekelezaji wa mradi ni **Shilingi Trilioni 6.5**, ambazo zote zinagharamiwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa **asilimia 100**.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2021/2022, mradi huu ulitengewa na Bunge kiasi cha **Shilingi 1,435,000,000,000.00**. Hadi kufikia Januari 2022 jumla ya **Shilingi 733,890,312,190.39** zilikuwa zimepokelewa sawa na **asilimia 51.14**.

Mheshimiwa Spika, kufikia tarehe 28 Februari, 2022 mradi ulikuwa umetimiza siku 958 tangu ujenzi uanze rasmi tarehe 15 Juni, 2019. Utekelezaji wa Mradi katika maeneo yote kwa ujumla kimkataba umefikia **asilimia 56.79** ambapo kwa wakati huo ulipaswa kuwa umefikia **asilimia 98.83**; na hivyo kuwa nyuma kwa **asilimia 42.04**. Kwa ujumla maeneo muhimu ya mradi yamefikia katika hatua mbalimbali kama ifuatavyo:-

- i) Ujenzi wa Tuta Kuu la Bwawa (*Main Dam*) **asilimia 59.25** ikilinganishwa na **asilimia 98.40** ya Mpango kazi;
- ii) Ujenzi wa Njia za kupeleka maji kwenye Mitambo (*Power Water Ways*) **asilimia 69.36** ikilinganishwa na **asilimia 99.93** ya Mpango kazi;
- iii) Ujenzi wa Jengo la Mitambo (*Power House*) **asilimia 42.88** ikilinganishwa na **asilimia 98.65** ya Mpango kazi;
- iv) Ujenzi wa Kituo cha kupokelea na kusafirisha umeme (*400kV Switch Yard*) **asilimia 71.91** ikilinganishwa na **asilimia 99.92** ya Mpango kazi;
- v) Ujenzi wa Kingo za bwawa (*Saddle Dams*) **asilimia 41.34** ikilinganishwa na **asilimia 99.98** ya Mpango kazi; na

- vi) Ujenzi wa daraja la kudumu (*Permanent Bridge 250mx11m*) **asilimia 91.15** ikilinganishwa na asilimia 100 ya Mpango kazi;

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ni sehemu ya Miradi ya Kimkakati na unatarajiwa kuongeza upatikanaji wa umeme nchini na kuchangia fursa ya uvuvi endelevu. Aidha, mradi utaanzisha aina mpya za vivutio vya utalii wa majini kama vile kuvinjari majini kwa boti (*boat sailing*), Michezo ya majini (*water sports*), michezo ya kuvua (*sport fishing*) na ujenzi wa mahoteli na kambi za kitalii kwenye fukwe za bwawa na ndani ya visiwa vitakavyojitokeza; na kuongeza upatikanaji wa maji kwa ajili ya matumizi ya wanyama. Vilevile visiwa vitakavyotokana na bwawa vitakuwa na faida katika ekolojia ya mbuga ya Selous na hifadhi ya Nyerere kwa kutengeneza mazingira mazuri ya mazalia ya samaki na wanyama waishio majini.

Mheshimiwa Spika, pamoja na faida hizo, Kamati imebaini changamoto zifuatazo:-

- i) Mkandarasi kuchelewa kupata watengenezaji wa Mitambo kutokana na kampeni za kuupinga mradi zilizoendeshwa na wanaharakati wa mazingira kabla ya kuanza kwa mradi;
- ii) Kuchelewa kwa manunuzi ya mitambo kutokana na kujitoa kwa Wakandarasi/watengenezaji mahiri na wazoefu wa mitambo (*Turbines & Generators*) kutokana na kampuni hizo kuhofia kufungiwa kimataifa kwa sababu za masuala ya mazingira katika eneo la Mradi lilolopo ndani ya eneo la urithi wa dunia; na

- iii) Mlipuko wa Uviko 19 uliosababisha nchi nyingi duniani kuweka zuio la kusafiri na hivyo kusababisha ucheleweshaji wa kazi mbalimbali hususan pale ambapo wataalamu walipaswa kusafiri kwenda katika nchi watengenezaji wa mitambo ya Mradi (China, Uswisi, Swedeni, Uhisipania n.k) kwa ajili ya ukaguzi na uhakika wa ubora. Aidha, hata walipofanikiwa kusafiri, walilazimika kukaa karantini kwa kipindi cha hadi mwezi mmoja, hali ambayo ilizidi kuchelewesha kazi iliyowapeleka. Halikadhalika, usafirishaji wa vifaa vya Mradi kutoka nje ya nchi hasa China umekuwa na ucheleweshaji.

Mheshimiwa Spika, licha ya changamoto hizo, Kamati iliridhishwa na hatua mbalimbali zilizofikiwa katika utekelezaji wa mradi kwenye maeneo mbalimbali ikiwemo ujenzi wa Tuta Kubwa (*Main Dam*), Njia ya kuendesha mitambo (*Water Ways*), Jengo la mitambo (*Power House*), Kituo cha kusafirisha umeme (*Switch Yard*) na Daraja la kudumu (*Permanent Bridge*). **Kamati inaendelea kasisitiza kuwa utekelezaji wa Mradi huu una umuhimu mkubwa kwa uchumi wa nchi yetu; hivyo Wizara ihakikishe inazipatia ufumbuzi kwa wakati changamoto zote zinazokwamisha utekelezaji wa Mradi huu kwa mujibu wa mpangokazi ulioridhiwa na pande zote za mkataba.**

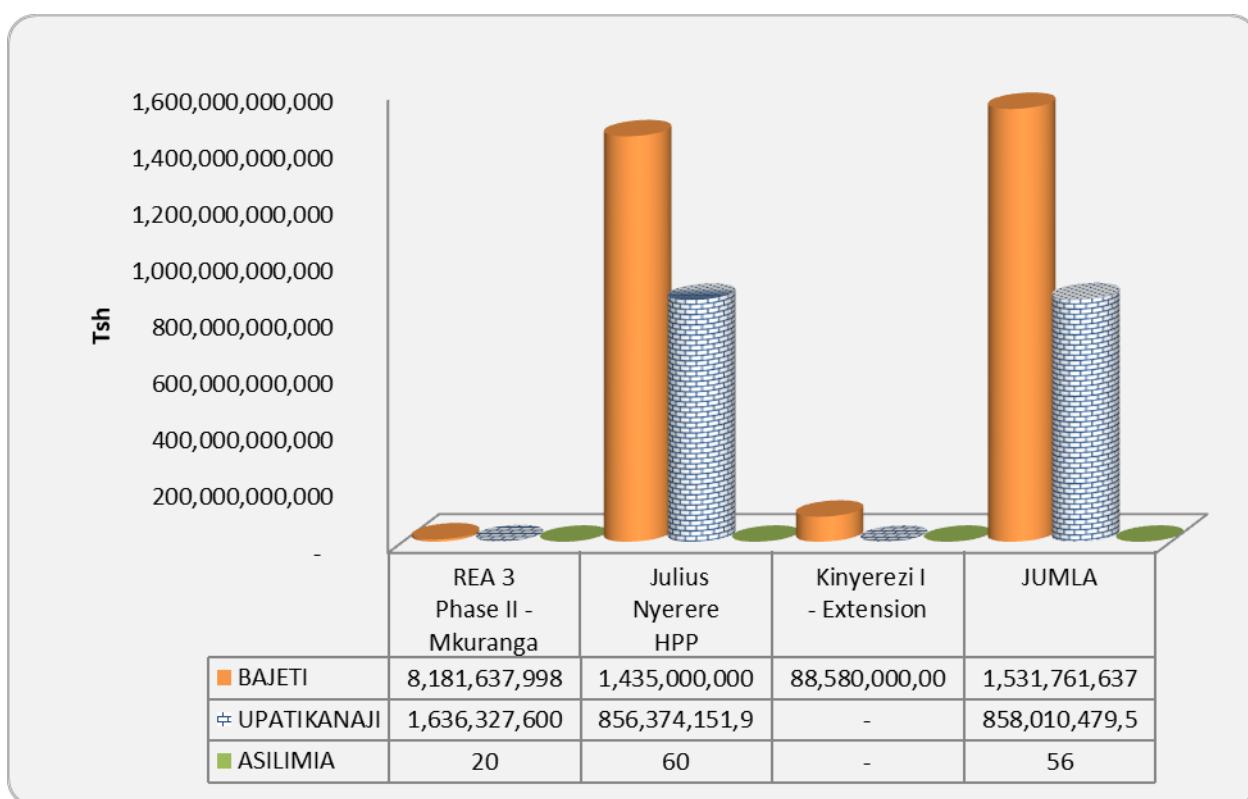
2.3 Tathmini ya Miradi

Mheshimiwa Spika, kufuatia ziara hiyo, Kamati imeona kuwa, changamoto kwa baadhi ya miradi ni upatikanaji wa fedha kwa wakati lakini pia muda wa kukamilisha miradi umekuwa

mrefu kulinganisha na ilivyotarajiwa kama ilivyoonekana kwenye maelezo yaliyowasilishwa.

Mheshimiwa Spika, Kielelezo Na.1 kinaonesha hali ya upatikanaji wa fedha kwa miradi ambayo Kamati ilipata fursa ya kuitembelea ambapo kwa wastani upatikanaji wa fedha kwa miradi hiyo ni **asilimia 56**.

Kielelezo Na. 1: Upatikanaji wa Fedha za Miradi Mitatu iliyotembelewa

Chanzo: Taarifa za Miradi zilizowasilishwa mwezi Machi 2022 na Usanifu wa Kamati

2.4 Maoni ya Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022

Mheshimiwa Spika, kufuatia tathmini hiyo na yale ambayo yamebainika katika ziara, Kamati inatoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo yafuatayo:-

- a) Kwa kuwa kasi ya miradi ya usambazaji wa umeme vijijini ni kubwa lakini haiendani na kasi ya idadi ya wananchi wanaounganishiwa umeme. Kamati inasisitiza kuwa:-
 - i) Uhamasishaji ufanyike katika maeneo yote ambayo miradi ya REA imepita ili wananchi waweze kuunganishiwa umeme na hivyo kuchochea maendeleo katika maeneo yao;
 - ii) Serikali iweke utaratibu utakaowezesha gharama za Wakandarasi wa kufunga/kutandaza mfumo wa nyaya za umeme majumbani (*wiring*) na ukaguzi ziwe nafuu na ambazo wananchi watazimudu. Ukubwa wa gharama hizi umekuwa ni kikwazo kwa wananchi kuunganishiwa umeme;
 - iii) REA ihakikishe maeneo yenye kutoa huduma za kijamii kama Shule, Hospitali, Nyumba za ibada zinapewa kipaumbele katika kuunganishiwa umeme.
- b) REA na TANESCO wahakikishe kuwa wanatumia nguzo zinazozalishwa nchini. Aidha, suala la ubora wa nguzo hizo lizingatiwe.

- c) TANESCO ihakikishe inasimamia kikamilifu utekelezaji wa Mradi wa *Kinyerezi I Extension* wa MW 185 ili ukamilike kwa wakati na hivyo kusaidia kuongeza upatikanaji wa umeme nchini.
- d) Kutokana na umuhimu wa Mradi wa Bwawa la Kufua Umeme la Mwalimu Julius Nyerere kwa uchumi wa Taifa:-
- i) Miradi inayoambatana kama Njia ya kusafirisha Umeme, Kituo cha Kupooza Umeme na *North East Grid*, ujenzi wake uende kwa kasi na ikamilike kwa wakati ili kuweza kupokea umeme utakaozalishwa na bwawa;
 - ii) Wizara ihakikishe inazipatia ufumbuzi kwa wakati changamoto zote zinazokwamisha utekelezaji wa Mradi huu kwa mujibu wa mpangokazi ulioridhiwa na pande zote;
 - iii) Wizara/ TANESCO ziimarisha zaidi kitengo cha Habari ili jamii iweze kufahamu hatua ambayo mradi umefikia;
 - iv) Changamoto za wafanyakazi wa kada za chini zishughulikiwe kikamilifu;
 - v) Utunzaji wa mazingira na vyanzo vya maji vya Mto Rufiji visimamiwe ipasavyo ili visiharibiwe na kuleta athari katika mradi; na
 - vi) Kutokana na Mradi kuchelewa, uongezaji wa muda wa ukamilishaji uzingatie kutoongeza gharama kwa Serikali.

2.5 Uchambuzi wa Utekelezaji wa Vipaumbele vya Wizara kwa Mwaka 2021/2022

Mheshimiwa Spika, Ili kuhakikisha Wizara inatekeleza majukumu yake kikamilifu na kuhakikisha kuwa rasilimali za nishati zinachangia ipasavyo katika maendeleo ya nchi kijamii na kiuchumi, Kamati ilielezwa vipaumbele mbalimbali ambavyo Wizara ilijiwekea katika Mwaka wa Fedha 2021/2022. Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, Wizara imeendelea kutekeleza vipaumbele hivyo ikiwemo kutekeleza miradi ya kuongeza uzalishaji wa umeme nchini, kuimarisha mifumo ya usafirishaji wa umeme nchini, kupeleka Umeme Vijijini, Kuimarisha shughuli za utafiti wa mafuta na Gesi asilia, Kuhakikisha upatikanaji wa mafuta ya kutosha nchini na kuimarisha utendaji wa Taasisi zake.

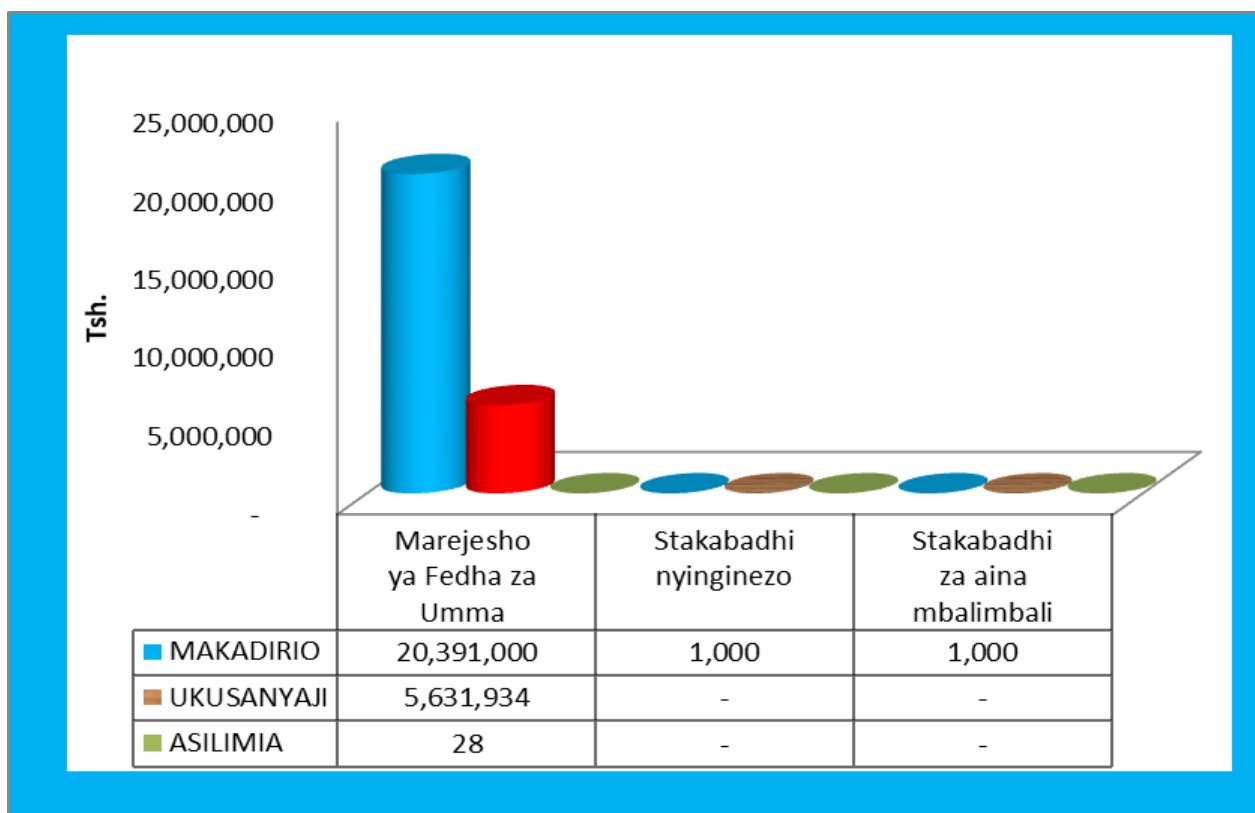
2.6 Uchambuzi wa Hali ya Ukusanyaji wa Maduhuli kufikia Februari 2022

Mheshimiwa Spika, Katika Mwaka wa Fedha 2021/2022, Wizara ilijiwekea malengo ya kukusanya maduhuli kiasi cha **Shilingi 20,393,000.00** kutoka vyanzo vyake mbalimbali. Kufikia Februari 2022, zilikusanywa **Shilingi 5,631,934** sawa na **asilimia 28** ya lengo⁴ kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na. 2.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, makusanyo hayo ya **asilimia 28** yametokana na chanzo kikuu cha makusanyo ambacho ni marejesho ya fedha za umma zitokanazo na masurufu (*imprest*) ambayo Watumishi hupewa na kufanya marejesho, hivyo basi makusanyo ya maduhuli yalitegemea marejesho hayo kwa kipindi hicho.

⁴ Taarifa ya Wizara ya Nishati kuhusu utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa kipindi cha Mwaka 2021/22: Bajeti ya Makusanyo na Matumizi ya Wizara kwa Mwaka 2021/22

Kielelezo Na. 2: Ukusanyaji wa Maduhuli kufikia Februari 2022

Chanzo: Taarifa ya Utekelezaji ya Wizara ya Machi 2022 na Usanifu wa Kamati

2.7 Uchambuzi wa Hali ya upatikanaji wa Fedha kufikia Februari 2022

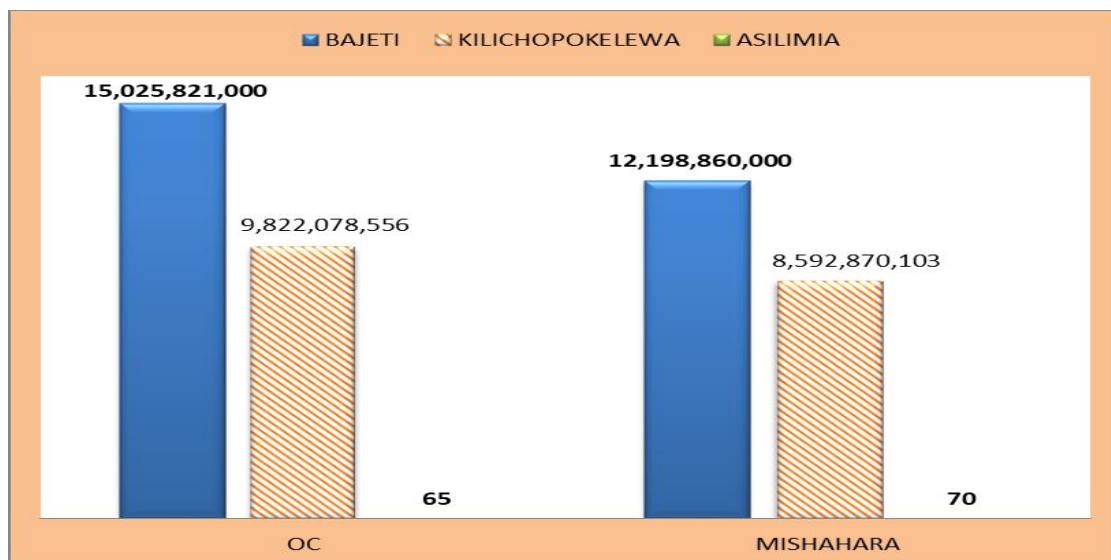
Mheshimiwa Spika, Katika Mwaka wa Fedha wa 2021/2022, Wizara ya Nishati (**Fungu 58**) iliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 2,385,980,809,000**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 27,224,681,000** sawa na **asilimia 1.14** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Shilingi **2,358,756,128,000.00** sawa na **asilimia 98.86** kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kati ya fedha za Matumizi ya Kawaida **Shilingi 12,198,860,000** sawa na **asilimia 44.8** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) ya Watumishi wa Wizara na Taasisi zilizo chini

yake na **Shilingi 15,025,821,000** sawa na **asilimia 55.2** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC). Kwa upande wa fedha za Miradi ya Maendeleo, **Shilingi 2,178,756,128,000** sawa na **asilimia 92.4** ni fedha za ndani na **Shilingi 180,000,000,000** sawa na **asilimia 7.6** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, kufikia Februari 2022, Wizara imepokea jumla ya **Shilingi 1,568,807,565,300.84** sawa na **asilimia 65.7** ya bajeti yote iliyoidhinishwa na Bunge.⁵ Kati ya fedha zilizopokelewa **Shilingi 9,822,078,555.90** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC) ambayo ni sawa na **asilimia 65** ya bajeti iliyoidhinishwa na **Shilingi 8,592,870,103.37** ni Mishahara sawa na **asilimia 70.4** ya bajeti iliyoidhinishwa kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na.3. **Kamati inaipongeza Serikali kwa kutoa fedha kwa wastani unaotakiwa.**

Kielelezo Na. 3: Upatikanaji wa Fedha Matumizi ya Kawaida

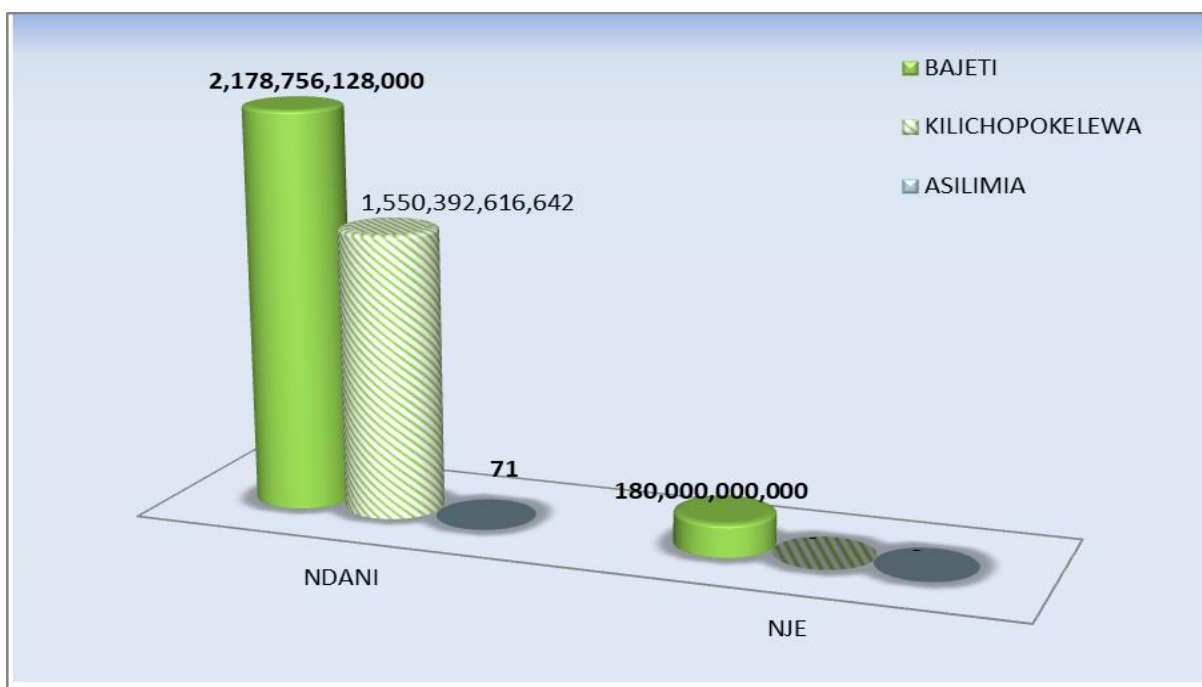
Chanzo: Taarifa ya Utekelezaji ya Wizara Machi 2022 na Usanifu wa Kamati

⁵ Taarifa ya Wizara ya Nishati kuhusu utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa kipindi cha Mwaka 2021/22: Bajeti ya Makusanyo na Matumizi ya Wizara kwa Mwaka 2021/22

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa fedha za kutekeleza Miradi ya Maendeleo, Wizara imepokea jumla ya **Shilingi 1,550,392,616,642** sawa na **asilimia 66** ya bajeti iliyoidhinishwa. Fedha zilizopokelewa zote ni fedha za ndani ambazo pia ni sawa na **asilimia 71** ya **Shilingi 2,178,756,128,000** zilizoidhinishwa na Bunge. Hakuna fedha yoyote iliyopokelewa kutoka nje kwa ajili ya utekelezaji wa miradi kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Na.4.**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilihoji Wizara kuhusu matarajio ya kupata fedha za Miradi ya Maendeleo kutoka nje; na ilielezwa kuwa kwa utaratibu uliopo, fedha za nje za Miradi ya Maendeleo (DFUND) huwa zinakuja katika mfumo wa vifaa ambavyo hesabu zake huingizwa katika vitabu mwisho wa mwaka. Hivyo Wizara itaziweka hesabu hizo kwa kadri ya upatikanaji wa vifaa ifikapo mwisho wa Mwaka wa Fedha.

Kielelezo Na. 4 Upatikanaji wa Fedha za Maendeleo kufikia Februari 2022

Chanzo: Taarifa ya Utekelezaji ya Wizara Machi 2022 na Usanifu wa Kamati

2.8 Uchambuzi wa Utekelezaji wa Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Katika Taarifa ya Kamati kuhusu Bajeti ya Wizara ya Nishati (**Fungu 58**) kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022, Kamati ilitoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo mbalimbali kwa lengo la kuboresha utendaji kazi wa Wizara.

Mheshimiwa Spika, Kamati imepokea Taarifa ya utekelezaji wa Maoni, Ushauri na Mapendekezo hayo ya Kamati na kubaini kuwa, utekelezaji unaridhisha na kwa baadhi ya maeneo Wizara inaendelea kutekeleza ushauri huo wa Kamati kwa kuwa utekelezaji wake ni endelevu. Masuala ambayo utekelezaji wake unaendelea ni pamoja na usambazaji wa Gesi asilia majumbani na Gesi ya LPG kupatikana nchini kwa mfumo wenye tija kwa watumiaji na Taifa kwa ujumla. Kamati itaendelea kuyasisitiza masuala haya katika Taarifa hii.

2.9 Uchambuzi wa Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Wizara ya kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Kamati ilichambua Mpango wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Nishati kwa Mwaka wa Fedha, 2022/2023. Katika Uchambuzi huo, Kamati ilijikita katika maeneo yafuatayo:-

2.9.1 Uchambuzi wa Malengo ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wa Makadirio ya Bajeti ya Wizara ya Nishati (Fungu 58) kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, Kamati imebaini kuwa, malengo na vipaumbele vya Wizara vimezingatia masuala mbalimbali. Masuala yaliyozingatiwa ni pamoja na Dira ya Taifa ya Maendeleo ya Mwaka 2025, Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa

Miaka Mitano (FYDP III) 2021/22 – 2025/26,⁶ Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2020⁷, Malengo ya Maendeleo Endelevu (SDGs) 2030 n.k. Malengo ambayo Wizara imepanga kuyatekeleza ni :-

- a) Kuongeza uzalishaji na kuboresha mifumo ya usafirishaji na usambazaji wa umeme;
- b) Kuongeza mchango wa nishati jadidifu na mbadala katika matumizi mbalimbali ya nishati;
- c) Kuimarisha na kuendeleza matumizi bora ya nishati;
- d) Kuimarisha uendelezaji na usimamizi wa rasilimali za mafuta na Gesi asilia;
- e) Kuimarisha usambazaji na matumizi ya bidhaa za mafuta na Gesi asilia;
- f) Kuimarisha utoaji huduma kwa wadau wa Sekta ya Nishati;
- g) Kutekeleza kwa ufanisi Mkakati wa Taifa wa Kupambana na Kuzuia Rushwa; na
- h) Kupunguza maambukizi ya VVU na UKIMWI sehemu za kazi na kuboresha utoaji wa huduma kwa waathirika.

⁶ Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22 - 2025/26, Uk 83-84

⁷ Ilani ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020 Uk 103- 105

2.9.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 Wizara inatarajia kukusanya jumla ya **Shilingi 20,393,000.00** kama zinavyoonekana kwenye Kielelezo Na.5. itakumbukwa kuwa, awali Wizara ilikuwa inakusanya mapato yatokanayo na shughuli za mafuta na Gesi asilia hususan yaliyokuwa yakitokana na Mkondo wa Juu (*Upstream Exploration Activities*), lakini kuanzia mwaka 2021/22 mapato hayo ambayo huhifadhiwa katika Mfuko wa Gesi (*Natural Gas Revenue Funds*) uliopo Hazina, yameondolewa kutoka Wizarani na hivyo yanakusanywa na TPDC na kuwasilishwa katika Mfuko huo moja kwa moja.

Kielelezo Na. 5: Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli 2022/2023

KASMA	CHANZO	MAKADIRIO
A: MAKADIRIO KUTOKANA NA SHUGHULI ZA MAFUTA NA GESI ASILIA		
14220164	Stakabadhi Nyinginezo	1,000
B: SHUGHULI ZA UTAWALA		
14220161	Stakabadhi Nyinginezo	1,000
14220211	Recovery of Public Money	20,391,000
JUMLA		20,393,000

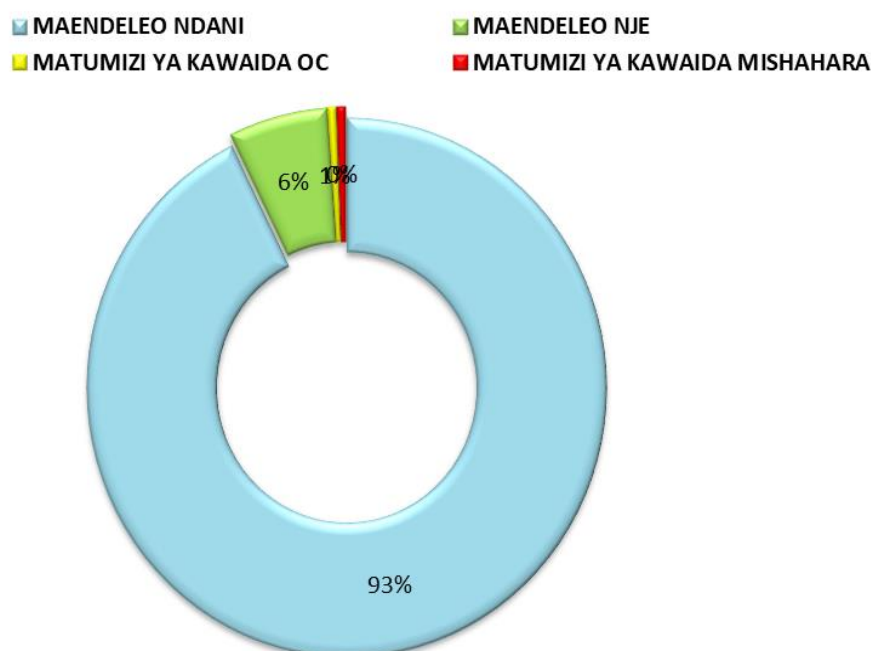
Chanzo: Randama ya Wizara Machi 2022 na Usanifu wa Kamati

2.9.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Mwaka 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Katika Mwaka wa Fedha 2022/2023, Wizara ya Nishati (Fungu 58) inakadiria kutumia jumla ya **Shilingi 2,705,981,533,000.00**. Kati ya Fedha hizo, **Shilingi 29,751,957,000.00** sawa na **asilimia 1.1** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida ya Wizara na **Shilingi 2,678,229,576,000.00** sawa na **asilimia 98.9** ni kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo. Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, kati ya fedha za Matumizi ya Kawaida, Mishahara inaombewa **Shilingi 14,726,136,000.00** sawa na **asilimia 49.5** na Matumizi Mengineyo (OC) **Shilingi 15,025,821,000.00** sawa na **asilimia 50.5**. Aidha, kwa upande wa fedha za kutekeleza Miradi ya Maendeleo, **Shilingi 2,508,756,128,000.00** sawa na **asilimia 93.7** ni fedha za ndani na **Shilingi 167,473,448,000.00** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla mgawanyo wa fedha hizo kwa kila matumizi ni kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Na. 6**.

Kielelezo Na. 6: Mchanganuo wa Bajeti kwa Mwaka 2022/2023

Chanzo: Randama ya Wizara ya Machi 2022 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ulinganisho wa bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2021/2022 na 2022/2023 kwa kuzingatia Kanuni ya 117 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020 na kubaini kuwa, Bajeti ya Wizara imeongezeka kwa **Shilingi 320,000,724,000.00** kutoka **Shilingi 2,385,980,809,000.00** Mwaka 2021/2022 hadi kufikia **Shilingi 2,705,981,533,00.00** sawa na ongezeko la **asilimia 13**. Ongezeko zaidi linaonekana katika fedha za Mishahara kwa **asilimia 21** na Miradi ya Maendeleo hususan fedha za ndani kwa **asilimia 15**.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini ongezeko hilo linatokana na sababu mbalimbali kama vile:-

- i) Mishahara: Kutoka na mpango wa Serikali wa kuwapandisha vyeo baadhi ya Watumishi na kutoa ajira mpya; na
- ii) Miradi ya Maendeleo: Kutokana na miradi mipya ukiwemo wa kV 400 Rufiji – Chalinze pamoja na mradi wa kuimarisha mfumo wa gridi na usambazaji (*grid stability*).

Mheshimiwa Spika, pamoja na ongezeko hilo, Kamati imebaini kuwa, fedha za Maendeleo kutoka nje zimepungua kwa **asilimia 7** kutoka **Shilingi 180,000,000,000.00** Mwaka 2021/2022 hadi kufikia **Shilingi 167,473,448,000.00** Mwaka 2022/2023. Uchambuzi wa Kamati umebaini kupungua huko ni kutokana na Serikali kuendelea kujitegemea katika fedha za kutekeleza miradi yake. **Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendelea kuongeza bajeti yake ya ndani kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo kama ambavyo tumeona**

asilimia 98.9 ya bajeti ya Wizara hii inaenda kutekeleza Miradi ya Maendeleo.

Kielelezo Na. 7: Ulinganisho wa Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2021/2022 na 2022/2023

FEDHA	CHANZO	2021/2022	2022/2023	ONGEZEKO/ UPUNGUFU	ASILIMIA
MATUMIZI YA KAWAIDA	OC	15,025,821,000	15,025,821,000	0	0
	MISHAHARA	12,198,860,000	14,726,136,000	2,527,276,000	21
Jumla Ndogo		27,224,681,000	29,751,957,000	2,527,276,000	9
MAENDELEO	NDANI	2,178,756,128,000	2,508,756,128,000	330,000,000,000	15
	NJE	180,000,000,000	167,473,448,000	(12,526,552,000)	(7)
Jumla Ndogo		2,358,756,128,000	2,676,229,576,000	317,473,448,000	13
JUMLA KUU		2,385,980,809,000	2,705,981,533,000	320,000,724,000	13.4

Chanzo: Randama ya Wizara ya Machi 2022 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchambuzi wa kulinganisha Bajeti ya Wizara dhidi ya Bajeti ya Taifa kati ya Mwaka 2021/2022 na 2022/2023 ili kuona ni kwa kiasi gani Wizara hii inapewa umuhimu kulingana na majukumu yake kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na.8. Katika uchambuzi huo, Kamati imebaini yafuatayo:-

- Bajeti ya Wizara imeongezeka kutoka **asilimia 6.28** kufikia **asilimia 6.59**.

- b) Bajeti ya Maendeleo ndani imeongezeka kutoka **asilimia 20.32** kufikia **asilimia 20.70**
- c) Bajeti ya Maendeleo nje imeongezeka kutoka **asilimia 4.23** kufikia **asilimia 4.93**
- d) Bajeti ya Matumizi Mengineyo imeshuka kutoka **asilimia 0.36** kufikia **asilimia 0.33**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kusesitiza kuwa, fedha hizi zitoke zote kwa wakati ili kuwezesha Wizara kutekeleza majukumu yake na Miradi ya Maendeleo iliyopangwa.

Kielelezo Na. 8: Ulinganisho wa Bajeti (Fungu 58) dhidi ya Bajeti ya Taifa

2021/2022			
AINA	BAJETI TAIFA	FUNGU 58	ASILIMIA
OC	4,189,190,000,000	15,025,821,000	0.36
MISHAHARA	8,155,090,000,000	12,198,860,000	0.15
MAENDELEO NDANI	10,722,989,000,000	2,178,756,128,000	20.32
MAENDELEO NJE	4,254,626,000,000	180,000,000,000	4.23
DENI LA SERIKALI	10,663,278,000,000	-	-
JUMLA	37,985,173,000,000	2,385,980,809,000	6.28
2022/2023			
AINA	BAJETI TAIFA	FUNGU 58	ASILIMIA
OC	4,493,500,000,000	15,025,821,000	0.33
MISHAHARA	9,740,800,000,000	14,726,136,000	0.15
MAENDELEO NDANI	12,122,100,000,000	2,508,756,128,000	20.70
MAENDELEO NJE	3,399,200,000,000	167,473,448,000	4.93
DENI LA SERIKALI	11,308,400,000,000	-	-
JUMLA	41,064,000,000,000	2,705,981,533,000	6.59

Chanzo: Taarifa ya Mapendekezo ya Mfumo na Ukomo wa Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2022/2023, Randama ya Wizara ya Nishati 2022/2023 na usanifu wa Kamati

2.10 Hali ya Umeme

Mheshimiwa Spika, kuongeza uzalishaji na kuboresha mifumo ya usafirishaji na usambazaji wa umeme nchini ni moja kati ya malengo makuu 8 ya Wizara ya Nishati kwa Mwaka 2021/2022 na 2022/2023. Hata hivyo, pamoja na malengo hayo, hali ya umeme bado siyo ya kuridhisha kutokana na umeme kuwa unakatika mara kwa mara.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kufikia mwezi Februari, 2022 uwezo wa mitambo ya kufua umeme iliyounganishwa katika mfumo wa Gridi ya Taifa ulikuwa MW 1,694.55 unaozalishwa kutoka vyanzo vinne kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na.9.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kwamba uzalishaji wa umeme ambao umeunganishwa kwenye Gridi ya Taifa ni **MW 1, 69455** na mahitaji ya juu ya umeme katika mfumo wa gridi ya Taifa ni **MW 1,330.06** sawa na **asilimia 78.49**. Nidhahiri kuwa, ziada ya umeme iliyopo ni ndogo sana kuweza kuhimili kasi ya ongezeko la mahitaji ya umeme nchini. Kasi ambayo inatokana na ongezeko la kasi ya ukuaji wa shughuli za kiuchumi; na changamoto mbalimbali zinazoweza kujitokeza kwenye mitambo ya kuzalisha na kusambazia umeme. Changamoto hizo ni pamoja na kuharibika kwa baadhi ya mitambo, kushuka kwa kiwango cha uzalishaji wa Gesi, na kushuka kwa kiwango cha maji kwenye mabwawa ya kuzalishia umeme na hivyo kulazimika kusitisha uzalishaji wa umeme. Ni kutokana na kuwepo kwa mazingira haya tunajikuta kwenye mazingira ya kuwa na umeme usio wa uhakika ambao unakatika mara kwa mara.

Mheshimiwa Spika, umeme unapokuwa wa uhakika manufaa ni makubwa kiuchumi. Kwa mujibu wa Maandiko ya *Energy and Economic Growth, State-of-Knowledge Paper Series* na hususan katika andiko lao Na.1.1 linaloitwa ***The Impact of Electricity on Economic Development: A Macroeconomic Perspective*** lililotolewa tarehe 8 Disemba 2017 inaonesha kuwa, nchi ya Vietnam ni mojawapo nchi zenye kuonesha mafanikio zaidi kutokana na kuongezeka kwa usambazaji wa umeme wa uhakika. Kufuatia Programu ya kusambaza umeme kutoka chini ya **asilimia 5** katika miaka ya 1970 (IEA, 2011) hadi **asilimia 98** Mwaka 2014, nchi hiyo imepata maendeleo makubwa, ikiwemo kupunguza umaskini uliokithiri kutoka karibu nusu ya wananchi wake mwaka 1990 hadi kufikia **asilimia 3** tu Mwaka 2014. (Benki ya Dunia, 2016).⁸

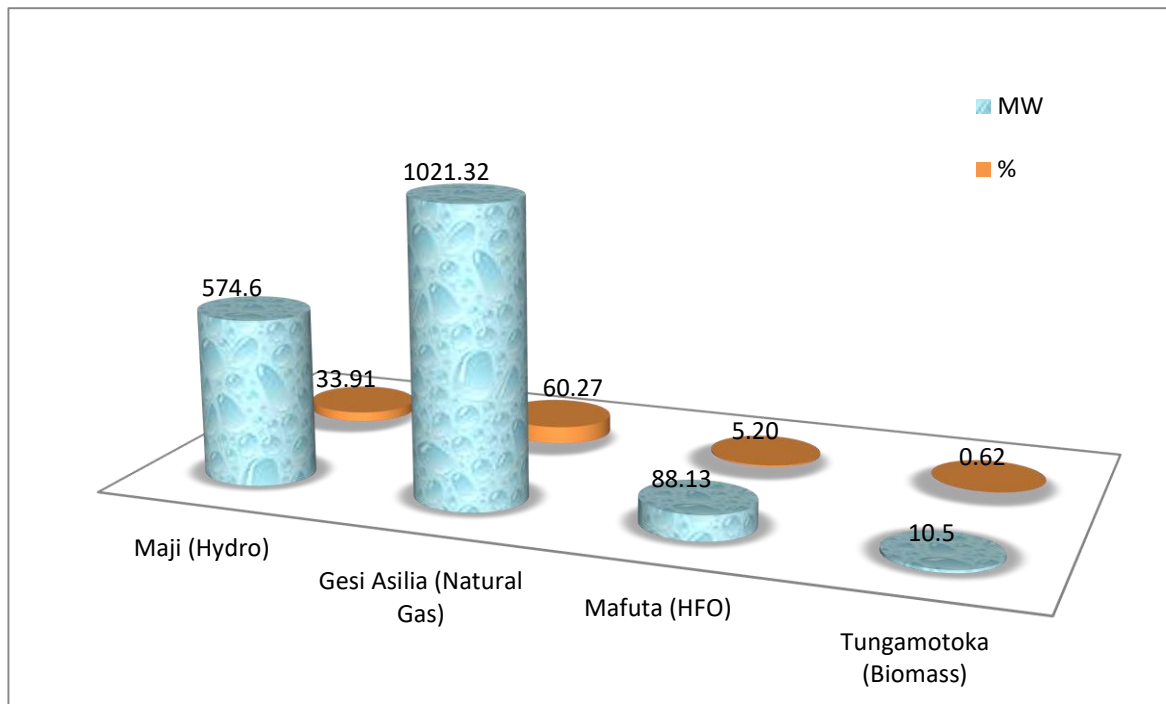
Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, madhara ya kiuchumi yanayotokana na umeme kukatika ni makubwa. Kwa mujibu wa Jarida liitwalo *Review of Middle East Economics and Finance* kuhusu “*The Effects of Power Outages on the Performance of Manufacturing Firms in the Middle East and North Africa Region*” imeonesha kuwa, kukatika kwa umeme kwa ujumla kuna athari za moja kwa moja na zisizo za moja kwa moja kwa utendaji wa jumla wa makampuni ikiwemo kusababisha ongezeko la gharama za kiuchumi, kupungua kwa kiasi kinachozalishwa, na hatimaye kupungua kwa mauzo na tija (Arnold, Mattoo, na Narciso 2008; Fattouh na El-Katiri 2013; Fisher -Vanden, Mansur, and Wang 2015)⁹.

⁸ <https://escholarship.org/uc/item/7jb0015q>

⁹ https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/rmeef-2020-0011/html?lang=en#j_rmeef-2020

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kulisitiza umuhimu wa kuboresha miundombinu ya kuzalisha na kusambaza umeme ili kuhakikisha changamoto ya umeme kukatika mara kwa mara inaisha. Halikadhalika, ipo haja ya kuongeza kasi ya kukamilisha miradi ya kuzalisha umeme ambayo inaendelea nchini kwasasa.

Kielelezo Na. 9: Hali ya Upatikanaji wa Umeme

Chanzo: Randama ya Wizara ya Machi 2022 na Usanifu wa Kamati

2.11 Hali ya Mafuta Nchini

Mheshimiwa Spika, moja ya malengo ya Wizara ya Nishati ni kuimarisha usambazaji na matumizi ya bidhaa za mafuta na Gesi asilia nchini. Kwa upande wa mafuta, jukumu hili limeelekezwa kwa Wakala wa Uagizaji wa mafuta kwa pamoja (PBPA). Majukumu mengine ya Wakala ni pamoja na kutathmini mahitaji ya Mafuta nchini na kuratibu uagizaji wa Mafuta hayo kwa Mfumo wa manunuzi ya pamoja (*Bulk Procurement System – BPS*). Vile vile Wakala umepewa jukumu la kuhakikisha mafuta yanayoletwa nchini yanakidhi mahitaji na ubora unaotakiwa. Aidha, Taasisi hii imepewa Mamlaka ya kuhakikisha mafuta yananunuliwa kwa njia yenye ufanisi (*efficient procurement*) kwa manufaa ya Taifa, lakini pia kuhakikisha uhakika wa usalama wa upatikanaji wa mafuta nchini (*Security of Supply*).

Mheshimiwa Spika, uchambuzi uliofanywa na Kamati kuhusiana na hali ya upatikanaji wa mafuta nchini umebaini uwepo wa akiba ya mafuta inayokidhi mahitaji ya nchi. Katika kipindi cha kuanzia Mwezi Julai 2021 hadi Februari 2022 akiba ya Mafuta nchini imeendelea kuwa juu ya wastani wa siku za matumizi kwa zaidi ya siku **37** ikiwa ni mara mbili ya Matakwa ya Leseni ya biashara ya jumla ya mafuta inayotaka kuwa na akiba ya mafuta isiyopungua siku **15**.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2021 hadi Februari, 2022, jumla ya **Tani 3,774,312** za mafuta ya dizeli, petroli, ndege na taa ziliingizwa kwa matumizi ya ndani ya nchi (*local*) na nchi za jirani (*transit*) kwa kipindi husika. Katika kiasi hiki cha mafuta, jumla ya **tani 2,066,565** sawa na **asilimia 54.8** kilikuwa kwa ajili ya matumizi ya ndani, na **tani 1,707,747** sawa na **asilimia 45.2** kwa ajili ya nchi za jirani. Kielelezo Na. 10 kinaonesha

mchanganuo wa kiasi cha Mafuta kilicho agizwa kwa kipindi husika.

Kielelezo Na. 10: Kiasi cha mafuta kilichoagizwa kwa kipindi cha Julai 2021 hadi Februari 2022

MWEZI/AINA YA MAFUTA	DIZELI	PETROLI	MAFUTA YA NDEGE/MAFUTA YA TAA	JUMLA
JULAI 2021	277,203	143,551	14,668	435,422
AGOSTI 2022	305,269	201,064	12,403	518,736
SEPTEMBER 2021	312,743	125,550	22,747	461,040
OKTOBA 2021	327,342	199,636	31,306	558,284
NOVEMBA 2021	324,220	164,160	29,116	517,496
DISEMBA 2021	332,248	206,253	25,937	564,438
JANUARI 2022	334,626	172,574	19,936	527,136
FEBRUARI 2022	73,760	108,600	9,400	191,760
JUMLA	2,287,411	1,321,388	165,513	3,774,312

Chanzo: Taarifa ya PBPA ya Machi 2022

Mheshimiwa Spika, Mfumo wa BPS umeendelea kuaminika na nchi takriban saba ambazo ni majirani zetu (Uganda, Rwanda, DRC Congo, Burundi, Zambia, na Malawi) kwa kuamua kuendelea kuutumia mfumo huu. Uchambuzi wa Kamati umebaini kuendelea kuongezeka kwa kiwango cha mafuta yanayoagizwa na nchi hizo kupitia mfumo huu hapa nchini. **Ni rai ya Kamati kuwa, kama nchi tusiruhusu jambo lolote liuvuruge mfumo huu kwani kuvurugika kwake kunaweza kusababisha mafuta haya kuondoka kwenye mfumo wetu nchini na hivyo kupoteza faida za kiuchumi tunazopata kutokana na mafuta haya kupitia nchini. Pia ikumbukwe kuwa, uwepo wa mafuta haya kwenye hifadhi za nchi yetu kunatuhakikishia uhahika wa kuwepo kwa mafuta nchini.**

Mheshimiwa Spika, pamoja na akiba hiyo, lakini bei ya mafuta imekuwa ikipanda hali ambayo imekuwa ni mzigo kwa wananchi kutokana na ukweli kuwa upandaji wa bei ya mafuta umekuwa ukichochea kupanda kwa maisha kutokana na bei za bidhaa na utoaji wa huduma kupanda.

Mheshimiwa Spika, Kamati inampongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan kwa uamuzi wake wa kutoa **Shilingi Bilioni 100** kwaajili ya kupunguza makali ya bei ya mafuta nchini kwa mwezi Juni 2022. Sambamba na hatua hiyo, **ni imani ya Kamati kuwa, ahadi ya Serikali ya kuja na hatua za kikodi kwenye bajeti kuu inayotarajiwa kuwasilishwa bungeni siku chache zijazo nayo itasaidia kuleta nafuu kweye bei ya mafuta kwa wananchi.**

Mheshimiwa Spika, pamoja na hatua hizi ambazo zinalenga kupata utatuzi wa tatizo la kupanda kwa bei za mafuta katika kipindi cha muda mfupi na muda wa kati, **Kamati inaishauri Serikali kuufanyia kazi ushauri iliutoa wakati wa kuwasilisha Taarifa ya Mwaka mwezi Februari, 2022.**

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, kufuatia uchambuzi huo na yale yaliyoabinika, Kamati inatoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo yafuatayo:-

3.1 Wakala wa Umeme Vijijini – REA

- a) Kwa mujibu wa utekelezaji wa REA awamu ya 3 Mzunguko wa II miradi hiyo inapaswa kukamilika Disemba 2022, Kamati inashauri Wizara/ REA ihakikishe kuwa miradi hii yote inakamilika kwa wakati kama ilivyo pangwa;
- b) Ili kuondokana na changamoto ya malipo ya Wakandarasi kuchelewa, Wizara ihakikishe fedha za kulipa Wakandarasi zinakuwepo ili wakimaliza kazi waweze kulipwa kwa wakati.
- c) Kamati inasisitiza katika utekelezaji wa miradi ni muhimu REA ikahakikisha Taasisi za Umma na Jamii zinapewa kipaumbele katika kuunganishwa na umeme;
- d) Ili miradi ya REA iwe na tija katika jamii, ipo haja ya kuwepo na usimamizi wa kutosha utakaohakikisha utekelezaji wa miradi unazingatia wigo (scope) na REA iwe inafanya ukaguzi;
- e) Upelekaji wa Umeme katika vijiji uzingatie mahitaji halisi ya eneo husika hususan mahitaji ya transfoma uendane na hali halisi ya eneo husika;

- f) Kuongezeka kwa wigo (Scope) baada ya usanifu wa awali imekuwa ni changamoto ya muda mrefu. Ili kuondokana na changamoto hii, usanifu wa awali uwe shirikishi kwa kuhusisha viongozi wa maeneo husika kuhakiki wigo unaopendekezwa kabla ya kuingia mikataba na wakandarasi; na
- g) Kwa miradi ya REA awamu ya 3 Mzunguko wa II, Serikali ione umuhimu wa kuongeza wigo wa mradi kutoka Kilomita 1 hadi 2 ili wananchi wengi waweze kuunganishwa na huduma ya umeme.

3.2 Shirika la Ugavi la Umeme - TANESCO

- a) Ili kuhakikisha nchi inaondokana na changamoto ya kukatika kwa umeme mara kwa mara, kiasi cha **Shilingi Trilioni 4.42** kinahitajika ili kuweza kukamilisha Mradi wa kuboresha Gridi ya Taifa kwa kipindi cha miaka minne. Katika Mwaka huu wa Fedha 2022/2023, TANESCO inaombewa **Shilingi Bilioni 400** kwa ajili ya kuanza kazi ya kuboresha gridi ya Taifa. Kamati inasisitiza fedha hizi zitoke zote na kwa wakati. Aidha, utaratibu wa kutenga fedha kwaajili ya kuboresha miundombinu na Gridi kwa ujumla uendelee ili kuhakikisha miundombinu ya umeme inakuwa vizuri wakati wote;
- b) Wizara iisimamie TANESCO ili kuhakikisha kuwa utekelezaji wa miradi ya kuzalisha umeme inatekelezwa kikamilifu ili lengo la kuwa na MW 5000 ifikapo 2025 liweze kufikiwa kama ilivyoainishwa kwenye Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2020 na Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa;
- c) Serikali ione namna ya kuiwezesha TANESCO kuilipa TPDC **Shilingi Bilioni 512.16** inazodaiwa. Hii itasaidia TPDC

kujiendesha kibiashara hususan katika biashara ya uagizaji na uuzaji mafuta, na usambazaji Gesi;

- d) Serikali izisimamie Wizara na Taasisi za Umma zinazodaiwa na TANESCO madeni ya ankara za umeme kwa muda mrefu yenye thamani ya **Shilingi Bilioni 444.59** yaweze kulipwa ili TANESCO iweze kutekeleza kazi zake kwa ufanisi; na
- e) Kutokana na malalamiko ya wateja kuhusu utoaji wa huduma za TANESCO, Kamati inashauri Wizara iisimamie TANESCO kikamilifu kuhakikisha inaondoa urasimu na kutoa huduma nzuri kwa Wateja. Hii ni pamoja na kuhakikisha kuwa wananchi wanapatiwa namba za malipo(*control numbers*) na kuunganishiwa umeme mapema iwezekanavyo.

3.3 Mradi wa Bwawa la Kufua Umeme la Julius Nyerere

- a) Kutokana na Mradi kuchelewa kukamilika, mambo yote yanayohusiana na mradi ambayo ni jukumu la Serikali utekelezaji wake ufanyike kwa umakini mkubwa ili kuhakikisha Taifa haliingii katika hasara;
- b) Miradi inayoambatana na Ujenzi wa JNHPP itekelezwe mapema ukiwemo Mradi wa kusafirisha umeme kutoka Rufiji kwenda Chalinze – Kinyerezi – Mkuranga Kv 400 ili kuwezesha umeme utakaozalishwa uweze kufika kwenye Gridi na kutumika.

3.4 Shirika la Maendeleo la Petroli (TPDC)

- a) Tangu kuanzishwa kwa Mfuko wa Mafuta na Gesi jumla ya **Shilingi Bilioni 295.55** zimeweza kukusanywa. Hata hivyo, licha ya TPDC kuwa na uhitaji mkubwa wa kuwezesha kimtaji, imeshindwa kutumia fedha hizi kutokana na matakwa ya

Sheria kutaka fedha hizi zianze kutumika baada ya kufikia **asilimia 0.3** ya Pato la Taifa (GDP). Kamati inaishauri Serikali kuona umuhimu wa kufanya mapitio ya Sheria ili kuruhusu mapato yatokanayo na Gesi ikibidi yaanze kutumika kabla hayajafikia asilimia 0.3 ya GDP. Uamuzi huu utaiwezesha TPDC kuwekeza katika biashara ya Mafuta kwa kuwa imeonekana dhahiri kwa kiasi kidogo ambacho TPDC imeweza kushiriki imeweza kuongeza mapato makubwa kwa Taifa;

- b) Kamati inaipongeza Wizara kwa kujipanga kuanza kutumia Gesi kama nishati katika Magari yake. Kamati inaishauri Serikali kuziagiza Wizara nyingine kuanza kutumia Gesi kama nishati kwenye magari ya Wizara zao. Aidha, Wizara ya Nishati ihakikishe vituo vya kujaza Gesi viwepo maeneo mengi ili kurahisisha upatikanaji wake;
- c) Kwa kuwa Serikali inamiliki hisa kwenye kampuni ya TIPER, ni vyema ikaanza kutumia ardhi hiyo kujenga matenki kwa ajili ya hifadhi ya mafuta ya TPDC;
- d) Kutokana na mradi wa LNG kuhitaji wataalam wengi wenye ujuzi, Serikali ije na mkakati wa haraka wa kuandaa rasilimali watu itakayotumika kwenye Sekta ya Mafuta na Gesi nchini; na kwa kuanzia, Serikali ichukue hatua za haraka za kuwatafuta na kuwatambua vijana wote waliosomea Sekta ya Mafuta na Gesi katika kipindi cha miaka mitano iliyopita ili taaluma yao iweze kutumika nchini; na
- e) Kwa kuwa asilimia 60 ya umeme unaozalishwa nchini unatokana na Gesi, na ili kuendelea kuwa na uhakika wa uzalishaji wa umeme hapa nchini, ipo haja kwa Wizara

kuchukua hatua madhubuti kuhakikisha uzalishaji wa Gesi unaongezeka na hivyo kuondoa changamoto ya uhaba wa Gesi nchini.

3.5 Wakala wa Uagizaji wa Mafuta kwa Pamoja (PBPA)

- a) Kwa kuwa uagizaji wa mafuta kwa kiasi kikubwa unasaidia kupunguza gharama, ni vyema sasa Ujenzi wa hifadhi kubwa na ya kutosha ya mafuta uanze ili kuondokana na changamoto ya kuagiza mafuta mara kwa mara;
- b) Serikali iweke mikakati ya muda mfupi na mrefu ya kuboresha miundombinu ya kupokea mafuta ya Bandari ya Dar es Salaam ili iweze kukidhi mahitaji na kupunguza gharama za mafuta nchini;
- c) Kwa kuwa gharama za uchelewaji wa meli katika kupakua mafuta (*Demurrage Charges*) zinachangia katika ongezeko la bei ya mafuta kwa mtumiaji wa mwisho, ipo haja kwa taasisi zinazosababisha kuwepo kwa ucheleweshaji wa meli kubeba gharama hizo badala ya kubebeshwa mtumiaji wa mwisho;
- d) Kwa kipindi cha mpito wakati Serikali ikijapanga kujenga sehemu moja ya kupokelea shehena ya mafuta (*Single Receiveing Terminal*), ghala la kuhifadhi mafuta la TIPER lianze kutumika ili kuondoa tatizo la meli kusubiri kwa muda mrefu kuingia bandarini na kupunguza gharama za ucheleweshaji wa meli;
- e) Serikali iharakishe kukamilisha mabadiliko ya mfumo wa uagizaji wa mafuta kwa pamoja kutoka zabuni ya shehena kwa shehena (*cargo by cargo*) kwenda zabuni ya bidhaa

kwa bidhaa (*product by product*) kwa lengo la kuingiza shehena kubwa zaidi kwa kila aina ya mafuta na kupata unafuu wa gharama za uletaji wa mafuta; na

- f) Kamati inasisitiza sheria ziendeleo kufuatwa ili pale inapotokea meli imekuja na tenki lenye mafuta machafu basi meli yote irudi ili kutoruhusu huu mchezo. Aidha, suala la kujiridhisha na uhakika wa akiba ya mafuta pia ni muhimu sana.
- g) Kwa kuwa Mfumo wa BPS umeweza kulihakikishia Taifa usalama wa upatikanaji wa mafuta katika kipindi hiki ambacho bei za mafuta Duniani zimekuwa zikipanda kila baada ya kipindi kifupi. Ipo haja kwa Serikali kuhakikisha inakuwa makini katika maamuzi ya kupata njia bora za kuleta mafuta nchini. Uamuzi wowote lazima utuhakikishie upatikanaji wa mafuta kwa uhakika wakati wote.

3.6 Mamlaka ya Udhhibiti wa Mkondo wa Juu wa Petroli - PURA

- a) Ili PURA iweze kutekeleza majukumu yake kikamilifu, Serikali ione umuhimu wa kuiwezesha kifedha;
- b) Mchakato wa kunadi Vitalu vilivyowazi maeneo ya nchi kavu na baharini haujafanyika kwa miaka mingi. Ili kuweza kuvutia uwekezaji wa mitaji katika utafutaji wa mafuta na Gesi nchini, Serikali ione umuhimu wa kutangaza Vitalu hivyo. Aidha, Mipaka ya Ziwa Tanganyika ipitiwe na ipimwe ili ijulikane kwa uhakika kabla ya awamu mpya ya utangazaji wa Vitalu vya Mafuta na Gesi; na
- c) Kwa kuwa uwekezaji unaotarajiwa kufanyika nchini kupitia Mradi wa kuchakata Gesi asilia (*LNG Project*) ni mkubwa na

wa manufaa makubwa kwa uchumi wa nchi yetu, Serikali ione umuhimu wa kuharakisha mazugumzo yanayoendelea sasa ili uwekezaji na utekelezaji wa mradi huu uweze kufanyika kwa haraka ili Taifa liweze kunufaika na rasilimali ya Gesi.

3.7 Mamlaka ya Udhhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (EWURA)

- a) EWURA iharakishe uandaaji wa Kanuni kwaajili ya Leseni za mafuta vijijini ili kuondoa changamoto zinazojitokeza;
- b) Kamati inapenda kuipongeza Serikali kupitia Mhe.Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kumteua Ndg. Modestus Lumato kuwa Mkurugenzi Mkuu wa EWURA. Aidha, Kamati bado inaisisitiza Serikali kukamilisha taratibu zake ili watumishi ambao bado wanakaimu ngazi mbalimbali waweze kuthibitishwa ili kuweza kuleta ufanisi wa utendaji kazi wa Mamlaka; na
- c) Utaratibu wa TBS wa kusafirisha sampuli za mafuta kwenda Dar es Salaam kwaajili ya upimaji kwa mafuta yanayoshushiwa bandari za Tanga na Mtwara unasababisha meli kuchelewa kupakua mafuta na hivyo kuongeza gharama. Serikali ione umuhimu wa kuiagiza TBS kuweka maabara kwenye maeneo husika ili kuepusha usumbufu na urasimu usio wa lazima.

3.8 Kampuni ya Uendelezaji Jotoardhi Tanzania - TGDC

- a) Joto Ardhi ni rasilimali muhimu katika uzalishaji wa Umeme. Umeme unaozalishwa kwakutumia rasilimali hii huwa na gharama ya chini sana pindi uwekezaji wa awali unapokuwa umekamilika baada ya utafiti wa kina. Kwakuwa nchi yetu inayo rasilimali hii kwa wingi, Serikali inashauriwa kuiwezesha

TGDC ili iweze kutimiza majukumu yake na hatimaye kuwezesha rasilimali ya Joto Ardhi kuweza kutumika kuzalisha Umeme wa uhakika na wa bei nafuu;

- b) Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii na Sekta binafsi zione namna ya kuendeleza miradi mingine inayotokana na joto ardhi kama utalii, teknolojia ya utotoleshaji wa vifaranga kwa mashine(incubators); na
- c) Sheria ya sasa inatambua rasilimali ya joto ardhi kuwa ni madini. Hata hivyo, matumizi makubwa ya joto ardhi ni katika umeme. Mkanganyiko huu unasababisha wawekezaji kushindwa kuja kuwekeza. Ni rai ya Kamati kuwa, Serikali ione umuhimu wa kuleta Sheria itakayowezesha rasilimali ya Joto ardhi kujulikana kama nishatii ili kusaidia kupata uwekezaji wa kutosha.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwako Spika wetu Mhe. Dkt. Tulia Ackson (Mb) kwa kuliongoza Bunge hili kwa weledi mkubwa. Aidha, Tunamshukuru sana Naibu Spika Mhe. Mussa Azzan Zungu (Mb) na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kuliendesha Bunge letu vizuri. Tunawatakia kila la kheri katika utekelezaji wa majukumu yenu.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Nishati na Madini kwa kushiriki vizuri katika shughuli za Kamati na kwa ushirikiano ambao wamekuwa wakitoa wakati wote kuhakikisha shughuli za Kamati zinaenda vizuri. Zaidi nawashukuru kwa kuhakikisha wanachambua kikamilifu Bajeti ya Wizara hii na kuandaa Taarifa hii ya Kamati. Kwa heshima kubwa naomba kuwatambua kwa majina yao kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Dunstan Luka Kitandula, Mb - Mwenyekiti
2. Mhe. Seif Khamis Said Gulamali, Mb – M/Mwenyekiti
3. Mhe. Alaudin Hasham Salim, Mb
4. Mhe. Amina Bakari Yussuf, Mb
5. Mhe. Catherine Valentine Magige, Mb
6. Mhe. Hamis Mwagao Tabasam, Mb
7. Mhe. Iddi Kassim Iddi, Mb
8. Mhe. Jesca David Kishoa, Mb
9. Mhe. Jesca Jonathan Msambatavangu, Mb
10. Mhe. John Marko Sallu, Mb
11. Mhe. Juliana Didas Masaburi, Mb
12. Mhe. Katani Ahmad Katani, Mb
13. Mhe. Kenneth Ernest Nollo, Mb

14. Mhe. Mariam Ditopile Mzuzuri, Mb
15. Mhe. Dkt. Mathayo David Mathayo, Mb
16. Mhe. Mussa Omari Salim, Mb
17. Mhe. Musukuma Joseph Kasheku, Mb
18. Mhe. Nicodemus Henry Maganga, Mb
19. Mhe. Nusrat Shaaban Hanje, Mb
20. Mhe. Saada Mansour Hussein, Mb
21. Mhe. Robert Chacha Maboto, Mb
22. Mhe. Eng. Stella Martin Manyanya, Mb
23. Mhe. Ussi Salum Pondeza, Mb
24. Mhe. Ameir Abdallah Ameir, Mb
25. Mhe. Josephine Johnson Genzabuke, Mb
26. Mhe. Mohamed Said Issa, Mb
27. Mhe. Mwita Mwikwabe Waitara, Mb

Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru sana Waziri wa Nishati Mhe. Januari Y. Makamba (Mb), Naibu Waziri Mhe. Stephen L. Byabato (Mb) pamoja na Watendaji wote wa Wizara hiyo wakiongozwa na Katibu Mkuu, Ndg. Felchesm Mramba kwa ushirikiano ambao wamekuwa wakiutoa kwa Kamati wakati wote.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Watumishi wote wa Ofisi ya Bunge kwa kuendelea kutuhudumia vizuri. Kipekee namshukuru sana Katibu wa Bunge Ndg. Nenelewa J. Mwihambi (ndc), Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge Ndg. Athuman Hussein, Kaimu Mkurugenzi Msaidizi anayesimamia Kamati yetu Ndg. Dickson Bisile pamoja na Makatibu wa Kamati Ndg. Pamela Pallangyo, Ndg. Onesmo Laulau, Ndg Hosiana John na Msaidizi wa Kamati Ndg. Rukia Shaban kwa uratibu mzuri wa shughuli zote za Kamati na kuhakikisha Taarifa hii ya Kamati inakamilika.

Mheshimiwa Spika, naomba sasa Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Nishati (**Fungu 58**) kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja.

Dunstan Luka Kitandula, Mb

MWENYEKITI

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA NISHATI NA MADINI

01 Juni, 2022